

UDK: 619.576.895.75.614.449.57.

F.S.Pulotov, v.f.f.d., ilmiy rahbar,
D.M.Boltayev, doktorant, A.A.Djalolov, doktorant,
Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti

ALFA-SHAKTI PREPARATINING JUNXO‘RLARGA NISBATAN

INSEKTITSID TA’SIRI

Аннотация

В этой статье приводятся данные о инсектицидных свойствах препарата альфа-шакти в отношении власоедов, одного из наиболее распространенных в последние годы эктопаразитов животных.

Kalil so‘zlar: alfa-shakti, bovikolyoz, insektitsid, konsentratsiya, parazit, piretroid, junxo‘rlar, emulsiya.

Mavzuning dolzarbligi. Keyingi yillarda chorvachilik - ni dori-darmonlar, insektitsidlar va boshqa preparatlar bilan taminlanishini qiyinlashuvi, hayvonlar migratsiyasini oshishi, chorvachilik binolaridagi sanitariya holatining yomonlashuvi oqibatida chorva mollari orasida ektoparazitlarni ayniqsa, junxorilarni keskin ko‘payib borishi kuzatilmoqda. Bu esa chorva mollarning mahsuldorligini oshirish hamda aholini sifatli va ekologik toza chorva mahsulotlariga bo‘lgan talabini qondirishdek dolzarb muammolarni amalga oshirish - da jiddiy to‘sqinlik qilib kelmoqda.

Junxorilar bilan zararlangan chorva mollari kuchli bezovta bo‘lib, juda asabiy bo‘lib qoladi, junlari tushadi, terisi yallig‘lanadi, oriqlaydi, immuniteti pasayadi, natijada yosh hayvonlar o‘rish va rivojlanishdan orqada qoladi, katta yoshdagi chorva mollarning mahsuldorligi kamayadi.

Hozirgi vaqtda barcha mamlakatlarda mazkur ektoparazitlarning epizootologiyasini aniqlash, zamonaviy davolash va oldini olish usullarini ishlab chiqish dolzarb muammo bo‘lib hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi. Alfa-shakti 10% EC (Hindiston) piretroid preparatining chorva mollari orasida keng tarqalgan junxorilarga nisbatan insektitsidlik xususiyatini laboratoriya sharoitida o‘rganishdan iborat.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqotlarda parazitologik, entomologik, epizootologik, mikroskopik tekshirish, ekologo-faunistik va veterinariya parazitologiyasi fanlarining zamonaviy tavsiya va uslubiy qo‘llanmalaridan foydalanildi.

Olingan tadqiqotlar natijalari. Hozirgi paytda chorva mollarning ektoparazitlariga qarshi kurashda chetdan keltirilayotgan va o‘zimizda ishlab chiqarilayotgan yangi piretroid va fitoasosli insektitsid preparatlardan keng foydalanilmoqda. Shularni hisobga olib, O‘zbekistonda ro‘yxatdan o‘rgan (№VP-3946-16, 08.09.2016 y.), yoriqnomasi ishlab chiqilgan, toksikologik xususiyatlari yaxshi origanilgan va kanserogen, mutagen, embriotoksik xususiyatlari bo‘lmagan Alfa-shakti 10% EC (“Heranba Industries Limited” Hindiston) piretroid preparatini junxorilarga nisbatan ta’siri origanilmaganligi bois, ushbu preparatni suvli emulsiya va kukunli shakllarini junxorilarga nisbatan insektitsidlik xususiyatini laboratoriya sharoitida origanishni lozim deb topdik.

Shuning uchun, alfa-shakti 10% EC (Kanchanganga,

Summary

This article provides data on the insecticidal properties of the drug alpha-shakti in relation to bovicol, one of the most common animal ectoparasites in recent years.

Lane zovodi, Borivili (W), Mumbai - 400 092, MFGL. № 564, Batch n.: HE19077, Man. Date: May 2019, Exp. Date: Apr 2022, tarkibi - Alpha-Cypermethrine 10,6%, emulgator 10,0% va to‘ldiruvchi 79,4%) preparatining har xil konsentratsiyalardagi suvli emulsiya hamda kukunli shakllari tayyorlanib laboratoriya sharoitida chorva mollarning junxorilariga qarshi sinab ko‘rildi. Bunda birinchi marotaba origanilayotgan yangi alfa-shakti piretroid preparatining har xil konsentratsiyalari, ya’ni 0,008, 0,01, 0,02, 0,025, 0,03, 0,035, 0,04, 0,05, 0,06, 0,07, 0,08, 0,09, 0,1, 0,2, 0,3, 0,4 foizli suvli emulsiyasi tayyorlanib, Petri idishchasiga joylashtirilgan filtr qog‘oziga tajribadagi preparatning suvli emulsiyasidan purkagich dozator yordamida sepildi va ushbu dorilangan filtr qog‘oziga yuzasiga yangi terib olingan junxorilar 30 nusxadan qo‘yib yuborildi va orikazilgan sinov tajribalari natijasida ushbu preparatlarning eng minimal va yuqori samarali (100 foizli) konsentratsiyasini aniqlash maqsadida quyidagicha sinov-tajriba ishlari o‘tkazildi:

1- tajriba. 3 ta Petri idishchasi ichiga mos ravishda filtr qog‘oziga joylashtirilib, har bir filtr qog‘oziga yuzasi 3,8 ml dan alfa-shakti preparatining 0,008 foizli suvli emulsiyasi bilan dorilandi. Shu dorilangan filtr qog‘oziga yuzasiga yangi terib olingan 30 nusxadan junxorilar qo‘yib yuborildi va 10 daqiqadan so‘ng ular toza Petri idishchalarga olinib, optimal sharoitga, ya’ni +35 °C haroratdagi termostatga saqlab har 1, 3, 6, 24 soat davomida kuzatish ishlari olib borildi.

2- tajriba. Xuddi yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,01 foizli suvli emulsiyasi sinab koriildi.

3- tajriba. Xuddi yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,015 foizli suvli emulsiyasi sinab ko‘rildi.

4- tajriba. Yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,02 foizli suvli emulsiyasi sinab ko‘rildi.

5- tajriba. Yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,025 foizli suvli emulsiyasi sinab ko‘rildi.

6- tajriba. Yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,03 foizli suvli emulsiyasi sinab ko‘rildi.

7- **tajriba.** Yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat alfa-shakti preparatining 0,035 foizli suvli emulsiyasi sinab ko'rildi.

8- **nazorat guruhi.** Xuddi yuqorida qayd qilinganidek tajriba ishlari olib borildi, faqat toza suv bilan ishlov berildi tajriba natijalari 24 soatdan so'ng o'lgan va tirik qolgan junxo'rlar soni aniqlanib, samara ko'rsatkichi (foiz) hisoblandi.

Natijada preparatni O'K₀ (o'ldirmaydigan konsentratsiya), O'K₅₀ (50 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) va O'K₁₀₀ (100 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) ko'rsatkichlari aniqlandi.

Har bir konsentratsiya 3 martadan qayta o'rganildi. Junxo'rlarning o'lish tezligiga va miqdoriga qarab preparatning tasir kuchi ham belgilandi. Bunda,

- 1- tajriba guruhidagi junxo'rlarning - 0 foizi;
- 2- tajriba guruhidagi junxo'rlarning - 20 foizi;
- 3- tajriba guruhidagi junxo'rlarning - 40 foizi;
- 4- tajriba guruhidagi junxo'rlarning - 50 foizi;
- 5- tajriba guruhidagi junxo'rlarning - 70 foizi;
- 6- tajriba guruhidagi junxo'rlarning -100 foizi;
- 7- tajriba guruhidagi junxo'rlarning -100 foizi o'lganligi;

8- nazorat guruhidagi junxo'rlarning -100 foizi tirik ekanligi aniqlandi.

1-jadval.

Laboratoriya sharoitida alfa-shakti preparatining suvli emulsiyalarini insektitsid ta'sirini o'rganish tajribasi

Tajriba guruhlari	Preparatni qo'llanish konsen- tratsiyasi (s.e., foiz)	Dorilan- gan junxo'rlar soni (nusxa)	O'lgan junxo'rlar soni (nusxa)			Samara (foiz)
			Soatdan so'ng			
			1	6	24	
1	0,008	30	0	0	0	0
2	0,01	30	0	2	6	20
3	0,015	30	0	7	12	40
4	0,02	30	1	8	15	50
5	0,025	30	3	14	21	70
6	0,03	30	6	22	30	100
7	0,035	30	6	26	30	100
8	Nazorat (toza suv bilan ishlov berildi)	30	0	0	0	0

Demak, alfa-shakti preparatining eng minimal va 100 foiz samara beradigan 0,03 va 0,035 foizli suvli emulsiyalari junxo'rlarga nisbatan laboratoriya sharoitida 100 foiz insektitsid samara berishi aniqlandi.

Xuddi shunday tajriba ishlari laboratoriya sharoitida alfa-shakti preparatining kukunli shaklini har xil konsentratsiyalar bilan 3 martadan qayta o'rganildi va junxo'rlarga nisbatan quyidagicha insektitsid samara olindi (2-jadval).

Shunday qilib, alfa-shakti preparatining 0,3 va 0,4 foizli kukunli shakllari junxo'rlarga nisbatan laboratoriya sharoitida 100 foiz insektitsid samara berishligi aniqlandi.

2-jadval.

Laboratoriya sharoitida alfa-shakti preparatining kukunli shakllarini insektitsid ta'sirini o'rganish tajribasi

Tajriba guruhlari	Preparatni qo'llanish konsentratsiyasi (s.e., foiz)	Dorilan- gan junxo'rlar soni (nusxa)	O'lgan junxo'rlar soni (nusxa)			Samara (foiz)
			Soatdan so'ng			
			1	6	24	
1	0,03	30	0	0	0	0
2	0,05	30	0	6	12	40
3	0,08	30	0	9	15	50
4	0,1	30	1	19	24	80
5	0,2	30	3	21	27	90
6	0,3	30	6	26	30	100
7	0,4	30	6	27	30	100
8	Nazorat (toza bo'r kukuni bilan ishlov berildi)	30	0	0	0	0

Xulosa. 1. Alfa-shakti preparatining laboratoriya sharoitida junxo'rlarga nisbatan O'K₀ (o'ldirmaydigan konsentratsiya) si - 0,008, o'rtacha O'K₅₀ (50 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) si - 0,02 va eng minimal va yuqori samara beradigan O'K₁₀₀ (100 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) si - 0,03 foizli suvli emulsiyalarini insektitsid samaradorligi aniqlandi.

2. Alfa-shakti preparatining junxo'rlarga nisbatan laboratoriya sharoitida O'K₀ (o'ldirmaydigan konsentratsiya) si - 0,03, o'rtacha O'K₅₀ (50 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) si - 0,08 va eng minimal va yuqori samara beradigan O'K (100 foiz o'ldiradigan konsentratsiya) si - 0,3 foizli kukunli shakllarini insektitsid samaradorligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Акбаев Р.М., Пуговкина Н.В. "Бовиколёз крупного рогатого скота в животноводческих хозяйствах Московской области" // Журнал "Ветеринария", Изд. "Логос Пресс" (Москва), - 2017,- № 1,- С. 10-13.

2. Ятусевич А.И. и др. Руководство по ветеринарной паразитологии. Минск ИВС Минфина 2015 - 416 с.

3. Pulatov F.S., Ismoilov A.Sh., Rakhimov M.Yu., Abdullaeva D.O., Sayfiddinov B.F., Ruzimurodov A.R., "Fauna and ecology of zooparasites in zoobiocenoses", Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(2) ISSN 2651-4451 I e-ISSN2651-446X www.turkjphysiotherrehabil.org

4. Pulatov F.S., Rakhimov M.Yu. Ismoilov A.Sh., Boltayev D.M., Sayfiddinov B.F. Ecogenesis of ectoparasites of agricultural animals. Eurasian Medical Research Periodical, 27 March. 2022, volume 6, pp. 165-167, ISSN 2795-7624. https://geniusjournals.org